

Preek over Zondag 37 HC – Woordwaarde

Orde van dienst

Voorzang: Psalm 15, 1 en 2
Votum en Groet
Zingen: Psalm 15, 3 en 4
Gebed om het licht van de Geest
Lezen: Jesaja 54,1-10 en Mattheus 5,27-37
Zingen: Psalm 24, 1. 3 en 4
Verkondiging van Zondag 37
Zingen: Gezang 481, 1. 3 en 4
Dankzegging en voorbede
Collecte
Geloofsbelijdenis (gezongen)
Zegen

Gemeente van onze Heer Jezus Christus!
Het gaat vanmiddag over het zweren van eden.
Misschien zegt u wel: *Nou, als ik dat geweten had was ik vanmiddag niet gekomen.* Want hoe vaak komt het nou voor dat u een eed moet zweren?

Ja, in sommige beroepen kennen we de ambtseed.
Of als je een politiek ambt aanvaardt.
En in de rechtszaal natuurlijk, als je wordt de waarheid te spreken en niets dan de waarheid.
Maar dat gebeurt u ook niet alle dag.
Is het dus wel zo'n belangrijk onderwerp?

Toch wel!
Ook al hebben de meesten van ons misschien nog nooit een eed hoeven zweren, we leven dan toch maar in een wereld waarin de eed wel noodzakelijk is.
Noodzakelijk gewórden is!
De eed zou immers niet nodig zijn als we zeker konden weten dat niemand zou liegen.
De eed is nodig in een samenleving waarin we niet zonder meer uit kunnen gaan van elkaars betrouwbaarheid.
En wel in het bijzonder m.b.t. onze woorden.

En daar hebben we allemaal dus wel degelijk mee te maken.
Door de eed aan de orde te stellen dwingt de Catechismus ons na te denken over de vraag:
Wat is de waarde van ons woord?
En dan moeten we vaststellen dat ook hier de zonde woekert als een giftige plant.

Eigenlijk is het woord, de taal, een kostbaar geschenk van God.
Met dat geschenk heeft onze Schepper ons bevoorrecht boven alle andere schepselen.
Door het woord kunnen mensen op heel bijzondere wijze met elkaar in contact treden.
Zo kunnen we eenzaamheid doorbreken, bruggen slaan naar elkaar.

Misschien beseft je dat pas ten volle wanneer je dat vermogen bent kwijt geraakt.
In één van mijn vorige gemeenten kreeg een vrouw een tumor in haar hersenen.
Die tumor tastte haar spraakvermogen aan, zodat ze niet meer kon praten.
Verschrikkelijk als je dan niet meer kunt uiten wat er in je omgaat.

Maar misschien is het nog wel erger wanneer je je wel kunt uiten, maar je hebt niemand die naar jou wil luisteren.
Niemand die erop in wil gaan vol begrip en medeleven.

Wat ben je dan eenzaam!

Zulke eenzaamheid kan helaas voorkomen bij mensen die in huwelijken en gezinnen samenleven.

Dan ben je wel bij elkaar en toch niet samen.

Dan ben je niet alleen, maar wel eenzaam.

Dat is zonder meer tegen de wil van de Schepper.

Hij gaf ons ogen om elkaar te zien, oren om elkaar te horen, handen om elkaar stevig vast te houden of te strelen, een hart om elkaar lief te hebben.

En zo gaf God ons ook een mond en de taal om onze gedachten te uiten en aan de ander kenbaar te maken.

Om de geheimen van ons hart aan elkaar toe te vertrouwen.

Om elkaar toezeggingen te doen, trouw te beloven, elkaar te troosten, raad te geven of te waarschuwen.

Kortom elkaar tot steun te zijn.

Maar door de macht van de leugen heeft het woord aan betekenis ingeboet.

Het is gedevalueerd.

Hoe vaak wordt niet maar wat gezegd, gewoon om iets te zeggen.

Of je doet beloften waarvan je soms op hetzelfde moment al weet dat je ze toch niet houden zal.

Je belooft: *Ik kom gauw eens langs, hoor!*

Maar je weet dat je agenda overvol is.

Soms zeggen we dingen, gewoon om van veel gezeur af te zijn.

En achter andermans rug om grinnik je: *Ik heb 'm maar gelijk gegeven.*

Anders kwam ik nooit van 'm af.

Vaak worden er ook bewust misleidende woorden gesproken om anderen op een dwaalspoor te zetten.

En er zijn woorden die hun eigenlijke betekenis volledig verloren hebben omdat ze te pas en te onpas zijn gebruikt, beter gezegd: zijn misbruikt.

Er is misschien wel nooit zoveel geschreven en gesproken en – niet te vergeten – gezongen over liefde en trouw en ik hou van jou als in onze tijd.

Maar helaas worden deze woorden al te vlot in de mond genomen.

Het zijn net emmers water die snel en onverschillig worden doorgegeven.

Op den duur raken ze leeg en zonder inhoud.

Hoeveel mensen weten nog wat deze woorden wérkelijk willen zeggen?

Het woord waarop de ander zou moeten kunnen steunen is onbetrouwbaar en bedrieglijk geworden.

Maar dan hebben we eigenlijk niets meer aan elkaar.

Dan weten we nooit waar we met de ander aan toe zijn.

Als iemand me vandaag wat belooft, meent hij het dan ook?

Beseft de ander wat hij zegt?

Zal hij het niet vergeten?

Word ik niet om de tuin geleid?

God gaf ons het woord om aan ons leven vastheid en zekerheid te geven.

Maar door de macht van leugen en bedrog maken woorden het leven onzeker.

Nu, toen God deze ellendige verwarring zag heeft Hij aan zijn volk een nieuw geschenk

gegeven: de eed.

In Deut. 10,20 lezen we: *De HEERE, uw God, zult u vrezen, Hem dienen, Hem aanhangen en bij zijn Naam zweren.*

God heeft de eed gegeven om trouw en waarheid te bevestigen, zegt de Catechismus.

God gaf de eed om trouw en waarheid vast te maken.

Door de eed wordt klaar en duidelijk gesteld dat het woord gesproken wordt in tegenwoordigheid van God.

Door de eed zeggen mensen tegen elkaar: *Wat ik nu verklaar of beloof, dat méén ik in volstrekte ernst.*

Dat ga ik straks niet weer ontkennen alsof ik het nooit verklaard of beloofd heb.

Laat God getuige zijn.

Hij hoort wat we nu afspreken.

Deze binding aan God werd toen een vast punt temidden van de onvastheid en onbetrouwbaarheid van alle mensenwoorden.

Zo wierp de eed een stevige dam op tegen de kolkende stroom van de leugen, die alles ontwortelt en van zijn plaats rukt.

Achter deze dam is weer zekerheid te vinden, waardoor een werkelijk sámenleven mogelijk is.

Niet het al-of-niet-betrouwbaar-zijn van de mens, maar de betrouwbaarheid van Gods Naam, dat is toch God zélf, schonk de rust.

Daardoor konden verklaringen en beloften van elkaar weer worden geloofd en aanvaard.

Maar wat gebeurde?

En daaraan kun je de bedorvenheid van het menselijk hart zien – toen is door mensen de eed, die God had gegeven om de leugen te weerstáán, nota bene misbruikt om de leugen te bevórdere(n)!

De Schriftgeleerden in Jezus' tijd waren daar b.v. heel sterk in.

Wie een eed zweert bij de HEERE moet die houden, zeiden ze.

Natuurlijk, een eed bij de HÉÉRE moet je houden!

Let u even op de klemtoon?

Zijn er dan ook eden die je níét hoeft houden?

Ja, volgens deze blinde wegwijzers wat dat inderdaad zo.

In die tijd zwoer men bij alles wat heilig was of heette: de tempel, het brandofferaltaar, de baard van de hogepriester.

Maar dat was wel even goed opletten geblazen.

Want zwoer iemand bij de tempel, het huis van God, dan zei dat nog niet alles.

Zwoer je dan bij de sténen of zwoer je bij het góud van de tempel?

Alleen het goud was nl. aan God gewijd, was heilig.

En als gezworen werd bij het altaar in de voorhof dan was alleen een eed bij het óffer bindend.

Want dat offer was aan God gewijd en dus heilig.

Vandaag kunnen we misschien lachen om zulke spitsvondigheden.

Maar Jezus heeft zich daar heilig over opgewonden.

Hij zal het hebben meegemaakt dat de ene Jood er bij de ander op aandrong dat hij zijn belofte hield.

‘Want je hebt me gezworen dat je dit of dat zou doen.’

‘O ja? Wat heb ik dan precies gezegd? Weet je dat nog?’

‘Ja, nou en of! Je hebt het me gezworen bij de wet van Mozes.’

‘Zo, bij de wet van Mozes. Heb ik het echt zo gezegd?’

'Absoluut!'

'Dus ik heb niet gezworen bij de wóórd(en) van de wet?'

'Eh, nee! Nee, dat geloof ik niet.'

'Tja, nou, dat spijt me dan erg.'

Maar dan voel ik me toch niet verplicht mijn eed te houden.

Kijk, als ik nu had gezworen bij de wóórd(en) van de wet, dan was het anders.

Die woorden zijn gesproken door God zelf, geprezen zij zijn Naam.

Maar de wet – dat is maar papier. Dat geldt niet.'

En met een voldaan gevoel laat hij de ander staan.

Gelukkig maar dat hij zo kien was geweest om zo'n nietszeggende eedsformule te gebruiken.

En de ander slaat zich voor z'n kop omdat hij zo stom was om niet op te letten of de gebruikte eedsformule wel echt verplichtend was.

Is het niet huiveringwekkend hoe de eed hier misbruikt is?

Dwars tegen Gods bedoeling in is de eed in dienst gesteld van de leugen en de onwaarachtigheid.

God gaf de eed n.b. om weer vastheid en zekerheid in het leven te brengen.

Maar mensen gebruiken het zo dat alles nog weer op losse schroeven wordt gezet.

Het middel wordt nog erger dan de kwaal.

En dán zegt Christus in de Bergrede: *Als de praktijk is wat de wetgeleerden ervan gemaakt hebben, zweert dan maar helemaal niet meer.*

En Christus wees weer op het ware karakter van de eed.

Want in feite zweert je altijd bij God.

Of je nu zweert bij de tempelsténen of bij het tempelgóud, bij de hemel of bij de aarde of bij Jeruzalem – het is altijd als een eed bij God.

Wie een eed zweert, hoe dan ook, verplicht zichzelf tot trouw.

Die bindt zichzelf en zijn woord aan de Naam van God.

Dan maakt het in wezen geen verschil of God uitdrukkelijk bij name wordt genoemd of dat we allerlei krachttermen gebruiken om de betrouwbaarheid van onze woorden te onderstrepen.

U kent die uitdrukkingen wel: *M'n kop eraf als het niet waar is.*

Ik mag doodvallen als dit of dat niet gebeurt.

Grote woorden die we beslist niet menen.

Want we willen allerminst doodvallen als het inderdaad niet gebeurt.

Bovendien maken we sterk de indruk alsof onze woorden op zichzelf niet overtuigend genoeg zijn.

En daarom zegt Christus: *Zweert helemaal maar niet.*

Laat het 'ja' dat u zegt 'ja' zijn en blijven en uw 'nee' 'nee'.

Spreek eenvoudig de waarheid en handel daarnaar.

Dan hebben uw woorden geen extra bekrachtiging nodig.

Dan hoeft u de Naam van God er niet bij te halen en ook geen krachttermen te gebruiken.

Dat wil niet zeggen dat u zich voor uw spreken niet meer hoeft te verantwoorden tegenover God.

Nee, elk woord dat we spreken, spreken we in zijn tegenwoordigheid.

In de tegenwoordigheid van Hem die alles weet en alles hoort.

Elk woord mag niets dan waarheid zijn, zodat de eed er gewoon niet bij nodig is.

Heeft Christus ons verboden ooit een eed te zweren?

Nee, zo heeft Hij het niet bedoeld.

Voor het Sanhedrin heeft Hij zelf bij God bezworen dat Hij de Christus was.

Zo'n eed in de rechtszaal of een ambtseed wordt door Hem niet verboden.

Maar in de Bergrede heeft Hij het over de eed binnen de kring van de gemeente, het eigen volk van God.

Hiér heeft de eed geen bestaansrecht meer.

In de kerk moeten alle sterke woorden en bezwerings taboe zijn.

Als ergens ons ja ja en ons nee nee behoort te zijn, dan hiér!

In de kerk zweren we geen eden, maar leggen we beloften af.

Bij de doop van onze kinderen, als we belijdenis doen van ons geloof, bij de bevestiging in het ambt, bij ons trouwen voor God en de gemeente.

Dan leggen we beloften af.

Maar het ja-woord dat dan gesproken wordt en de belofte die zo gegeven is heeft wel de krácht van een eed.

En wie zich er niet aan houdt ontvangt de straf voor de meineed.

Is dat niet om bang van te worden?

Nee, dat is niet de bedoeling.

Want ons ja en nee mag steunen op het nog krachtiger Ja en Nee van Hem, die zich daaraan houdt ook al heeft Hij tot zijn schade gezworen.

En toen God trouw zwoer aan de mensheid, hééft Hij dat toen niet tot zijn schade gedaan?

Zo lazen we in Jesaja 54:

Zoals Ik gezworen heb dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden komen, zo heb Ik gezworen dat Ik niet meer toornig op u zal zijn, noch u zal dreigen.

Vraag niet wat deze eed God gekóst heeft: het leven van z'n eigen Zoon!

En ondanks deze onnoemelijk grote schade is God trouw gebleven aan zijn eed.

Als we ons dat indenken, dan mag onze belofte van trouw bij de doop, bij onze belijdenis, bij onze ambtsaanvaarding, bij ons huwelijk ons toch ook wel wat kosten?

Ook al hebben we tot onze schade gezworen...?

Zo je eden nakomen is vandaag niet in de mode.

Integendeel!

Denk b.v. aan de praktijk van het huwelijk.

De belofte van trouw aan elkaar totdat de dood scheiding maakt wordt door velen om ons heen niet meer letterlijk genomen.

Men zégt: totdat de dood ons scheidt.

Men bedoélt maar al te vaak: zolang het huwelijk goed loopt.

Of zolang de liefde duurt.

Maar als elk gevoel voor de ander is verkild, als de spanningen te hoog oplopen – moet je dan niet weer uit elkaar kunnen gaan?

Loop je anders niet teveel schade?

In onze samenleving loopt het aantal scheiding nog steeds op.

Tegenwoordig kun je zelfs een flitsscheiding regelen, waardoor je binnen enkele dagen weer van elkaar af bent.

Maar wat houdt de trouwbelofte dan nog in?

Ja, zegt men dan wel, als we op onze trouwdag hadden geweten wat we nu weten dan hadden we het ook nooit gedaan.

Nu, als dat waar is dan hoeft niemand meer aan een huwelijk te denken.

Dan is elke trouwbelofte zinloos en zonder betekenis.
Zo'n belofte is immers het stellen van een daad van vertrouwen juist t.a.v. een ónbekende toekomst.
Als je weet hoe het gaat hoef je niets te beloven.

Maar je belooft, wát er ook gebeurt, in goede en kwade dagen, rijkdom en armoede, gezondheid en ziekte, bij elkaar te blijven.
En ja, dan weet je op dat moment inderdaad niet wat er allemaal gebeuren gaat.
We kunnen immers niet in de toekomst kijken?
Toch belooft je bij elkaar te blijven totdat de dood scheiding maakt.

Is zo'n belofte dan geen sprong in het duister?
Een roekeloos waagstuk waar je nog spijt van kunt krijgen?
Ja, wel als je het louter en alleen waagt met z'n beiden.
Maar beslist niet als God als onafscheidelijke derde mee optrekt in het huwelijksverbond.
Wie Hem te hulp roept op de trouwdag en op elke dag van z'n huwelijk is niet overgeleverd aan de macht van de omstandigheden, noch aan de machten in het eigen zondig hart.

Het gevaar is groot dat echtparen, die in ernstig conflict met elkaar raken, geneigd zijn zichzelf te zien als slachtoffers van het lot.
En zonder veel te vechten menen velen dat een op de klippen gelopen huwelijk toch niet meer te redden valt.

Maar als bij beiden de wil aanwezig is om de gedane belofte na te komen, dan ís daar een weg om het gestrande schip weer vlot te krijgen.
En dan zeg ik nadrukkelijk: bij beiden!
Beiden moeten willen werken aan het bewaren van de huwelijksrouw.
Beiden moeten met hart en ziel zich willen inzetten om de trouwbeloften na te komen.
Maar als bij beiden die wil aanwezig is, is er een weg om een stuk gelopen huwelijk weer te redden.
Zeker wanneer die wil overeenstemt met de heilige wil van God.

Nee, gemakkelijk is zo'n weg meestal niet.
Het is de weg van de meeste weerstand.
We hebben onze tijd niet mee.
Ons eigen hart druist er tegenin.
Er wordt zelfverloochening gevraagd.
Dat is de schade die een eed ons berokkenen kan.

Maar groter dan de schade is altijd de winst van het weten: *Ik wandel op de weg van God.*
Dat besef kan sterk en rustig maken.
Want Gods weg leidt altijd tot het leven, door wat voor duistere dalen ook.
*Ja, dan helpt God zijn knecht / en houdt zijn paden recht
in 't spoor door Hem gewild.*
*Wie Gods geboden acht,/ wie trouw zijn wet betracht
beloont Hij ruim en mild.*

Laat het ja dat u zegt ja zijn en uw nee nee.
Overal en al-tijd waar u woorden spreekt.
Houdt uw beloften.
Doe uw eden gestand.
Kom uw afspraken na.
Laten de woorden die u spreekt woorden zijn als van God.
Want God in de hemel is altijd getuige.

Zo krijgen al uw uitspraken en beloften de kracht van een eed.

Dan wandelt u in de waarheid.

Door de kracht van de Geest krijgen uw woorden dan de vastheid van het Woord van God.

Dan zult u in dat deel van de samenleving waarin God u plaatste en waarvoor u verantwoordelijkheid draagt, de leugen en de onwaarachtigheid terugdringen, zodat een werkelijk sámen-leven mogelijk wordt.

Zo waarlijk helpe ons God Almachtig!

AMEN.